

OM HUSSVAMP OCH ANDRA RÖTSVAMPAR

Hussvamp och övriga rötsvampar, som kan påträffas inne i våra byggnader, tillhör gruppen basidiesvampar, det vill säga samma grupp som omfattar skivlingar, soppar, tickor och gelésvampar.

Vanliga skadesvampar förutom "äkta" hussvamp (*Serpula lacrymans*) är källarsvamp (*Coniophora puteana*), timmerticka (*Antrodia sp.*), vedmussling (*Gloeophyllum sepiarium*), källarkantarell (*Paxillus panuoides*) och olika arter inom släktet *Leucogyrophana*.

FÖREKOMST

Många av skadesvamparna finns också ute i naturen, men den äkta hussvampen finns bara inomhus. En nära släkting till hussvampen är timmergröppan (*S. himantioides*), som kan påträffas både ute och inne. Senare tids forskning har visat att hussvamp och andra byggnadssvampar är konkurrenssvaga organismer och att byggnaderna utgör en specifik ekologisk nisch med mindre konkurrens än stockar, stubbar och grenar. Man bör dock komma ihåg att svampar behöver fukt och näring för att gro och växa till sig och deras närvaro inomhus är därför tecken på fuktskada.

En fuktkvot över 28 procent krävs för tillväxt och vednedbrytning. Optimum är 40–80 procent. Lämplig temperatur för tillväxt kan sägas vara 0–40°C, men varierar för olika svampar. Optimum för hussvamp är 21°C och maximum är 26°C. Bastumusslingen (*Gloeophyllum trabeum*) har ett temperaturoptimum på 30–37,5°C och har vid test överlevt tre veckor vid 45°C.

RÖTBILD

De ovan nämnda svamparna ger upphov till brunröta. Cellulosa och hemicellulosa bryts ned och ligninet blir kvar. Träet blir brunt och splittrar upp i kuber med både längs- och tvärgående sprickor. Kvarvarande lignin faller ofta sönder i ett brunaktigt pulver och förväxlas ofta med hussvampssporer, som har ett liknande utseende. Vitrötesvampar bryter dessutom ner lignin, vilket gör träet vitaktigt och fibröst. Exempel på vitrötesvampar är buskticka (*Phellinus contiguus*) och stjärnskinn (*Asterostroma sp.*)

Många svampar är specifikt kopplade till vissa träsorter eller befintlighet i byggnaden. Vissa föredrar att bryta ned lövträdsvirke, andra går på furu eller gran. Sålunda finns granmusslingen (*Gloeophyllum abietinum*) oftast på gran och vedmusslingen (*G. sepiarium*) på furu. Somliga rötter påträffas nästan enbart i fönsterkonstruktioner, medan andra utvecklas i källarutrymmen eller krypgrunder.

HÄLSOEFFEKTER

Rötsvamparna anses inte utgöra någon större hälsorisk för människor. De producerar inte mykotoxiner, men stora spormängder kan bildas i fruktkropparna som kan ge luftvägsbesvär hos allergiker.

ANALYS

Identifiering av en rötsvamp underlättas om det finns en fruktkropp tillhanda, det vill säga det som hos en vanlig matsvamp utgör själva "svampen". Denna innehåller de strukturer, såsom sporer, basidier, fruktkött och liknande, som är kännetecknande för arten i fråga. Det är dock rätt vanligt att man vid undersökning av en rötskada inte hittar någon fruktkropp, utan får utgå från andra kännetecken.

Vid uttagning av prover för analys är det bra om man får med en träbit som belyser själva röttypen – sprickighet, trådighet och så vidare. Mycelets utbredning och hyfuteende kan variera hos olika svampar och om det finns mycelsträngar bör dessa också tas med.

Det är också värdefullt om man i provtagningsprotokollet anger svampens växtplats (exempelvis vind, källare, badrum, dörrkarm, terrasstak), substrat (träslag eller eventuellt annat material) och andra uppgifter som kan vara av betydelse, som exempelvis vattenskador, temperaturförhållanden, ventilation, byggnadskonstruktioner eller byggnadens ålder).

Ibland går det inte att få ihop tillräckligt med kännetecken för att slå fast vilken rötsvamp som angripit ett material och ofta är det inte ens nödvändigt. Saneringen görs i princip på samma sätt oberoende av vilken rötsvamp det gäller. Ofta vill man dock kunna skilja ut äkta hussvamp eftersom den är aggressivare än andra rötsvampar och dessutom omfattas av speciella bestämmelser för avfallshantering.

SANERING

Sanering av hussvamp (*Serpula lacrymans*) och timmergröppan (*Serpula himantioides*) bör utföras av fackman. I vissa fall krävs behandling med fungicider.

Angripet material ska hanteras enligt Arbetsmiljöverkets föreskrift AFS 2005:1 med ändringar i AFS 2012:7. Avfallsförordningen 2011:927 med ändring 2016-01-01. Boverkets allmänna råd om rivningsavfall BFS 2013:15.

Prov och provtagningsprotokoll lämnas in i receptionen eller skickas till:

IVL Svenska Miljöinstitutet
Byggnadsmykologi
Box 210 60
100 31 Stockholm
Besöksadress: Valhallavägen 81

Vid frågor mejla byggnadsmykologi@ivl.se

Kontaktpersoner

Ann-Sofie Allard 010-788 65 09
Eva-Lena Härnwall 010-788 66 28